

İyiliği Emir, Kötülüğü Nehiy-1

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

Kitabımızın "iyiliği emir, kötülüğü nehiy" adlı bölümüne geldik.

Bunun Kur'an'ımızdaki ifadesi, الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ (el-emru bi'l-ma'rûf ve'n-nehyu 'ani'l-münker) şeklindedir. Nehyetmek, yasaklamak anlamına gelir.

Bu konudaki hadis-i şerifleri zikretmeden önce dinimizin en temel parçalarından biri olan konumuzu açıklama mahiyetinde ele almamız gerekir. Ne yazık ki ümmet-i Muhammed'in en temel karakteristiği olduğu hâlde bugün en iyi ihtimalle cami hocalarına-din dersi öğretmenlerine terk edilmiş bir Müslümanlık parçasından söz ediyoruz.

Emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker ne demektir? Bir okulun önünde sigara içen genç bir talebe yanlış iş yapmaktadır. On iki yaşındaki çocuk sigara içiyor, bu onun yasal hakkıdır ve karışmamak lazımdır diyen elbette bulunmaz, bu durumun kötülüğünü herkes bilir. Peki, ona sigara içmemesini ve sigaranın sakıncalarını kim söyleyecektir? Polisin görevleri arasında böyle bir madde yok. Anne-babasını düşünsük zaten onların yanında olmadığından içmektedir. Cami imamı camiye gelenler dışındakilere, mevcut görev tanımı sebebiyle müdahale edemiyor, karışamıyor.

Öyleyse bir okulun önünde gencecik bir çocuğun içtiği sigarayı kim engelleyecek, içmemesini kim söyleyecektir?

Dinimizin bize gösterdiği din kurallarında bu görev oradan geçen bütün Müslümanlar'a aittir. Müslümanlık da böyle bir dindir, koyunları kendi bacağından astırmaz. Herkes kötülüğe karşı engelleyici bir role sahiptir.

Bunun başka bir örneği: Camiye namaza giden bir Müslüman, Allah'ın en büyük emirlerinden birini yerine getirmektedir. Bu Müslüman camiye giderken yol üzerinde, Müslüman olduğunu bildiği hâlde namaza gelmeyen birini görür. Bu gördüğü Müslüman'a camiye gitmesi gerektiği konusunda iyiliği emretmek görevi kimindir? Müezzin ezanı okuduktan sonra bir de üzerine namaza gelmeyenleri sokaktan mı toplayacaktır? Ezanı duyduğu hâlde duymazdan gelenlere Allah'ın emrini ve iki dünyada huzurunun ancak namaza gelmekle sağlanabileceğini kim hatırlatacaktır? Yahut yaşlıların, mahallede oturan bir din dersi hocasının veya muhtarın mı görevidir?

Hayır.

Bu görev, 'ben Müslümanım' deyip Kur'an'a iman taşıyan herkesin görevidir. Allah'ın güzel ve iyi gördüklerini yaymak, kötü olduklarını buyurduğu şeyleri gücü ölçüsünde engellemek bütün Müslümanlar'ın görevidir. Kur'an'ımızdaki birçok ayette Allah Teâlâ, Müslüman-iyi mümin ve bu ümmetten olmayı, iyilikleri emredip kötülükleri engelleyen bir insan olmaya bağlamıştır. Bu noktadan rahatlıkla anlayabiliriz ki bir Müslüman, ezan okunduğunda camiye giderken hangi sevabı kazanıyorsa (tersinden bakıldığında: Ezan okunduğu hâlde camiye gitmeyip namaz kılmayan bir Müslüman hangi günaha giriyorsa) iyiliği söylemesi gerektiği yerde söylemeyen ile kötülüğü engellemesi gerektiği hâlde engellemeyen de aynı pozisyondadır.

Çünkü kitabımız Kur'an camiye gidip namaz kılmayı ne kadar emrediyorsa aynı ağırlıkta olmak kaydıyla iyilikleri yayıp kötülükleri engellemeyi de buyurmaktadır. Ümmetimizin temel karakterlerinden biri budur. Nasıl ki ümmet olarak namazı bırakırsak Allah'ın çizdiği dairenin dışında kalırız, iyi bir şey söylememiz gerektiği hâlde söylemediğimizde de aynı konuma geliriz. Zira emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker sıradan bir tavsiye değil, Müslümanlığın gereklerinden biridir.

Öyleyse çocukluğumuzda bize Müslümanlığı öğreten büyüklerimiz ve hocalarımız mesela otuz iki farzı, abdesti öğrettikleri gibi “Müslüman olmanın şartlarından biri olarak iyiliği emir, kötülüğü nehiy” konusunu neden öğretmemişlerdir? Bu yeni mi uydurulmuştur? Elbette bu sorunun cevabı, Kur’an’a yeni bir şey sokulabilmesi ne kadar mümkünse bunun da o kadar yeni olduğudur; yani bir yenilik söz konusu değildir. Bu hüküm de Mekke-Medine’de inen ayetlerdendir, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem öğrettiği Müslümanlıktır. Büyüklerimizin çocukluğumuzda bize bunu Müslümanlığın şartlarından biri olarak vurgulamamaları sosyolojik-siyasî ortamın getirdiği bir ezilmişlik psikolojisiyle açıklanabilir. Bu yaşadığımız topraklarda, bizim çocukluğumuz devresinde, insanların ‘Allah’ deyip gusûl abdestini bilecek kadar Müslümanlık yaşamaları ve dinin hiç değilse kökünden kaybedilmemesi yeterli görülüyordu. Geçirilen bu dönemde ezan susmuş, Mushaf’ın evlerde bulundurulmasına izin verilmeyen zamanlar yaşanmıştı. Böyle bir kültürle yetişen insanlar da camiye giderken yol kenarında gördükleri taptaze çocukların kötü hâllerine müdahale edememişlerdir.

Başımıza getirilen ithal kavramlardan demokrasi, insan hakları, laiklik gibi bazı benimsemeler toplumun geneline yayıldı. Bu, kötülük yapmak isteyenlerin kanunun koruması altında, kötülüğe velev narin bir sözle olsun müdahale etmek isteyenlerince ‘insan haklarına müdahale’ suçu işlediği anlamına yorulan bir süreci beraberinde getirdi. Okulda oyun oynayan on-on iki yaşındaki çocukların gözü önünde, okul duvarı önünde müstehcen sahneler sergileyen delikanlılar ve genç kızları uyarmaya kalkan bir müdürün yaptığı suç oluyor. Okul duvarının önünde bu rezilliği sergilemek onların yasal hakkı oluyor. Polis çağrılırsa buna müdahale eden polis de işinden olur. Bir de Avrupa’nın kanunları ve ‘hoşgörü’sünün zinaya varıncaya kadar her işi mubahlaştıran bakışını benimseyen sürece girildiğinde, sanki bütün köpekler salınmış ve taşlar bağlanmış gibi yaşamaktayız. Bu hâlden Müslümanlar olarak asla razı değiliz, bir afet olarak görüyoruz ve Allah’a sığınıyoruz.

Mesele yalnızca gençlerin sokakta zina etmeleri değildir. Devletin onca ısrarına, yasağına ve sağlık bakanlığının uyarılarına rağmen bakkalların sigara satabiliyor olmaları, insanların ‘sigara öldürür’ uyarısı üzerinde yazmasına rağmen ellerinde sigara paketleriyle dolaşmaları, bunun tenkit edilemeyeşine varıncaya dek...

Karaborsacılığın ve tefeciliğin suç; ama faktöriğin (kılıfı bulunmuş tefecilik) kanun koruması altında oluşunu göz önüne alarak, mesela bir Diyanet görevlisinin faktöriğin kurumlarından birine girip “sizin yaptığınıza eskiden tefecilik denmiyor muydu, bu aslında tefecilik değil mi?” demesinin ‘işyerinde taciz uyguladı’ suçlamasıyla herhâlde memurluğundan atılmasına kadar sonuçları yaşanacağını göz ardı edebilir miyiz?

Anne-babasına karşı saygısız davranan on yedi yaşındaki bir çocuğun şikâyet edilebileceği bir mahkeme var mıdır? Böyle bir şikâyetle mahkemeye giden insana gülerler. Hakkına sahip olmak kuralı abartılıp ebeveynlere karşı şımarıklık ve laubalilik sanki kanunun himayesindeymiş gibi davranılınca devletlerin de vatandaşlarını dış düşmana, birbirlerine ve kendi hatalarına karşı korumak zorunda oldukları hususu göz ardı edilmiştir. Devlet, kadının erkeği ve erkeğin kadını adil olarak şikâyet edebileceği bir merci olma özelliği taşır. İçinde olduğumuz asrın furyasında kadına verilen şikâyet hakkı -ki aslında şikâyet hakkından daha ileri bir şeydir ve “dayak yemem muhtemel olabilir” cümlesi dahi şikâyet sayılmaktadır- devletin, erkeğe zulmetmesinin bir türüdür.

Bütün bu hadiselerin örneklediği durumların tespitinden, İslam hasretimize bir kere daha yol buluyoruz. Rabbimiz bize Müslümanlık nimetini gönderdiğinde ve Kur’an’ımızı kitabımız olarak önümüze koyduğunda, bizi otokontrol mantığıyla huzur sağlayan, afiyet getiren bir ümmet yapmıştır. Bizim polisten ve mahkemeden önce mümin çevremiz vardır.

Anne-babasına saygısız davranan bir genci mahkemeye veremiyor olmamız, o genci emr-i bi’l-maruf ve nehy-i ani’l-münker prensibince uyarmamıza da engel değildir. Okuldaki, kahvedeki, sokaktaki

arkadaşları ona annesini üzmüş olması sebebiyle tavır aldığında bu 'iyiliği emir ve kötülükten nehiy' mantığının bir yansıması olur. Ümmet-i Muhammed, polis-in-mahkemenin-zindanın yapmaya muktedir olamadığı işi gözlerindeki bakışla yapabilen bir ümmettir.

Nasıl ki çocuk eve geldiğinde "anne, bizim bir arkadaş maçta hep küfretti, bir daha onunla oynamayacağım" deyip küfürlü konuşmayı bir kötülük olarak biliyorsa küfredenin karşısına dikilmenin de müminlik ve insanlık olduğunu bilmelidir. O zaman takınacağı tavır, "ya bu arkadaş küfretmeyi bırakır ya da ben oynamam" duruşuna dönüşecektir. Bunu bir çocuk yapınca belki bir şey değişmezdi ama iki yüz çocuğun bulunduğu mahallede küfürlü konuşan birkaç kişi kendine nasıl yer bulabilecek?

Ümmet-i Muhammed'in abdesti ve guslü öğrenip savunduğu gibi, Allah'ın aynı Kur'an'da emredip aynı Peygamber aleyhisselamin şeklini belirlediği emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker konusunu da dinimizin bir parçası olarak bilmesi ve savunması lazımdır. Bu herkesin sorumluluğuyla ilgili bir alandır. Bunu böyle görmedikçe polis bile, mahkemeler ve hapisler dahi huzurumuzu geri getiremez. Allah'ın istediği, insanlıksa iyilik dediğimiz şey, onu bütün insanların savunup ayakta tutmasıdır. Bir mahallenin ahlakı, prestiji, insanlığı ve iyi tavır sadece polisin görevi olmasın, o mahallenin sahip olduğu bir şey olarak yaşasın istenmektedir. Nasıl ki insanlar çöplerini sokağa atıyorlar, belediye temizliyor, yine atıyorlar ve yine temizleniyor... bu mantıkla da sokak temiz olmuyorsa aynı şekilde gençlerin ve yaşlıların ahlaklı, dindar, aile ilişkisini insanca sürdüren bir karaktere sahip olması lazımdır. Bu, yalnızca görevi bu olan cami imamlarına ya da din dersi öğretmenlerine devredildiğinde tıpkı sokak temizliğini çöpçülere devrederek sokakların temiz olacağını düşünmeye benzer. **Ümmet-i Muhammed'in çocukları, ümmetin gözleriyle kontrol edilir. Tıpkı insan bünyesinin kendi yarısını tamir etmesi gibi ümmet de bunu kendi içinde kontrol, ardından tamir eder.**

Ahlakı da Müslüman toplum kendi kendine düzeltir, korur. Yeni yetişen nesle Kur'an, Sünnet ve edep öğretilir, arızalı kimselere kolun alçıya alınarak kendi kendini tedavi etmesini sağlaması gibi göz hapsiyle tedavi uygulanır. Ama bir milyon nüfuslu şehirde hapse girecek insan sayısı yine sayılıdır. Hapishanelerde yer bulunamıyor, cezaevi yetişmiyor diye şikâyet etmek çok büyük bir sorundur. Bunun nedeni suçluların ayırık otu gibi biçtikçe yeniden kendiliklerinden çıkabiliyor olmalarıdır. Suç özgür, suçlu özgür olunca manzara da böyle oluyor.

Bir apartmanda çok çocuğu olana ev verilmiyor, kiracı olması istenmiyor. Diğer sakinler bundan rahatsız olacaklarını, çok çocuklu aileyi apartmana sokmamasını ev sahibine telkin ediyorlar. Ama bir apartmanda çocuklarını gece yarısına kadar dışarıda tutan bir ebeveyn diğer komşular gidip "lütfen çocuklarınıza sahip olun, bizim çocuklarımıza kötü örnek oluyorlar" diyebiliyorlar mı? Allah Teâlâ çok çocuklu aileler olmamızı istiyor, bu emre uyararak çok çocuğumuz oluyor ama bu sefer ev kiralayamıyoruz; gelin görün ki sokakta gece yarısına kadar bağırıp çağırın bir çocuğun yaptığı o kadar da mesele edilmiyor.

İşte bu manzara, tam da taşların bağlanıp köpeklerin salınması atasözünün bir karşılığıdır.

Fakat ihtiyar bir amca veya kadıncağzın gördüğü kötülüğe müdahale etmesi ne derece mümkündür? Onun kendini böyle bir pozisyona alması belki bir dereceye kadar mümkün, büyük bir ihtimalle de çoğu zaman mümkün değildir; o zaman gidip sözgelimi cami imamına, muhtara gördüğü durumla ilgili söz konusu kişiye uyarıda bulunmasını söyleyebilir. Olmadı, dilekçe yazıp savcılığa şikâyette bulunur ve çocukların gece yarısına kadar sokaklarda gürültü yapıyor olmalarından rahatsızlığını dillendirir. Böylece 'sahipsiz bir toplum' olmaktan sıyrılıp insanların ahlakına ve dinine sahip olduğu bir toplum oluşmasında mesafe kat edilir.

İnsanlara medenî cesaret, sosyal hak vb. adlar altında öğretilen ve Batı toplumlarına dert olmamış bazı şeyler bizde birer derttir. Batı toplumlarında kimse neden kiliseye gelmediği konusunda sorguya çekilmiyor olabilir; ama bizde camiye gitmemek bir eksiklik. Batılı birine göre bizim görevimiz daha

çoktur. Esasında zaten emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker, Batılların sahiplenip adını değiştirerek sivil toplum numaralarıyla icra ettikleri bir şeydir. Bunu Müslümanlar yaptığında suçlardan suç beğenir kendine, adeta öyle bir zor durumla karşılaştırılıyor. Çünkü din ve insanlık, imama ve muhtara bırakılmış durumdadır. Hâlbuki herkes kapasitesi miktarınca iyiliği yaymalı, kötülüğü engellemelidir; tabii ki Deli Dumrul olmadan, kapasite miktarınca ve kuralına uyarak. Bu kurallarla ilgili çizgileri konumuzun ileriki safhalarında belirlemeye çalışacağız.

Mevzumuzun bu aşamasında oturtmaya çalıştığımız şudur: **Müslümanlık ne kadar abdestse o kadar emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker demektir, ne kadar namaz demekse o kadar 'namaz kıl kardeşim' demektir, ne kadar anne-babaya iyi davranmaksa o kadar anne-babaya iyi davranmaya Allah'tan korkmayı tavsiye etmektir. Yanlış yapanlar binlerce müminin kınamasından korkmalıdır.** 'Nasılsa kimse karışamaz' rehavetinin sonucu bugünkü batık toplumdur. Eğitimi okuldaki öğretmene, cenazeleri imamlara, temizlik görevini belediye işçilerine havale edip bize sadece yaşamak kaldı sandığımızda, işte bugünkü toplum manzaramız önümüzde durmaktadır. İnsan olarak kaldığımız sürece insanlığın doğal savunucusu olmak mecburiyetindeyiz; iyiliği yayıp kötülüğü engelleyerek.

Bu minvalde, "haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır" sözü hadis olarak bilirse de hadis veya sahabi sözü olmayan ama konumuzun mantığını oldukça isabetli biçimde veren bir cümledir.

Emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker konusunu nereye oturtabileceğimiz hususunda bir derleme yapmak istediğimizde görüyoruz ki Nevevî, İbni Atiye gibi büyük âlimler bu konuda icma olduğunu belirtmişlerdir. Bir konuda icma olması, konunun ihtiyarî (seçmeli) olmadığını ve kesinliğini gösterir. Farz-ı kifayedir, bir kişi yerine getirdiğinde sorumluluk taşıyan diğer herkesi kurtarır ama eğer o bir kişi de yapmazsa bütün ümmetin başı vebale girer. Evet, Allah Teâlâ, iyiliği yayan ve kötülüğü engelleyen Müslüman olmamızı tıpkı namazı emrettiği gibi emretmiştir. Bu sembolik veya keyfi bir iş değildir.

Kur'an-ı Kerim'in bu konuyu zikrettiği ayetlerinde müminin karakteri olarak önümüze getirdiği de bir gerçektir: "Erkek müminler ve kadın müminler birbirlerinin kardeşidirler, bunun için iyiliği emreder ve kötülükten alıkoyarlar." Öyleyse iyiliği emir-kötülükten nehiy olmasa kardeşlik zedelenecek ve zedelenme sonucu mümin karakteri bozulacaktır. Zira münafıkların anlatıldığı ayetlerde de "kötülüğü yayarlar, iyiliği engellerler" şeklinde bir karakter çizilmektedir. Demek ki müminin yaymadığı her iyilik, yayılmış bir kötülüktür.

Allah Teâlâ bu ümmetin büyüklüğünün (Kur'an, "en hayırlı ümmet" demektir) sebebi olarak aynı ayetin devamında, "çünkü siz iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarsınız" buyurmaktadır. Taberî'nin naklettiğine göre Ömer bin Hattab radiyallahu anh, bu ayeti duyduğu zaman "ey Müslümanlar, kim bu ümmetten olmak istiyorsa Allah'ın koyduğu şartı yerine getirsin" demiştir. Ayet iyiliği emredip kötülükten alıkoymayı emrettiğine göre ümmetten bir parça olmak şartı yerine getirmeyi gerekir. Sen varken etki alanında Allah'a isyan edilmemesi bu emri yerine getirmektir.

Maide suresinden öğrenmekteyiz ki Allah Teâlâ, emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker görevini yerine getirmeyenleri Yahudi gibi lanetli görmektedir. Yahudiler'in suçlarından biri de bu görevi yerine getirmemektir. Allah'ın mümin kullarına yardımını gönderme şartlarından biri de iyiliği yaymak ve kötülüğü engellemek görevinin yerine getirilmesidir.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ. وَصَلَّى اللّٰهُ وَسَلَّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ اٰلِهِ وَصَحْبِهِ اَجْمَعِيْنَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

